बुक-पोस्ट प्रकाशित सामग्री

गुरुकुल पत्रिका । प्रह्लाद । आर्य भट्ट

रजि० संख्या एल० १२७७

सेवा में,

____

____

____

व्यवसाय प्रबन्धक
गुरुकुल काँगड़ी विश्वविद्यालय
हरिद्वार

① विषय - पूजा
पेज - 1
- 25 × 11 × 0.1 c.m.

ओं वसुदेवेभ्यः स्वाहा ओं रुद्रदेवेभ्यः ओं
... ...
वंचितंश्च यादोत्यनुपूर्व विधिक्रय इहैषां है

② विषय - पूजा
पेज - 2
- 26 × 11.5 × 0.1 c.m.

भोजनानि येवाहे षो नय अस्ति यजोतिस्वाहा
... ...
चन्द्रमास्तथा सर्वती मंगलो पातुमगधेतुवधु

③ विषय - व्याकरण
- 16 × 12.5 × 0.1 c.m.

ओत ओदेतिनिपातः प्रगृह्यः अहोनिशाः

यंवलपरेहकारेयंवलास्यं रि

विषय - पुराण (59)

(4) - 28 x 13.5 x 0.1 c.m.

पेज = 1

सुमालिनी कौरव्यदोहां रौप्यक्षुरांघंटा पामर

... ...

यस्तुनित्यंत्रिः हृदयैः श्वेतैवीप्रजायिवपाती

(5) पेज = 1

विषय - पूजा

- 26 x 13 x 0.1 c.m.

मेघयावर्चसाप्रज्ञायापशुभिः ब्रह्मवर्चसेन

... ...

यथात्वमग्ने समिधासमिद्ध्यसे एवं महमायु

भ्यः ॐ इष्टदेवेभ्यः स्वाहा ॐ कुलदेवेभ्यः ॐ ग्रामदेवेभ्यः स्वाहा ततः सामान्यअ
ताग्नौ होमः ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ॐ इन्द्राय स्वाहा इद
मिन्द्राय इत्याघारौ ॐ अग्नये स्वाहा इदमग्नये ॐ सोमाय स्वाहा इदं सोमाय
इत्याज्यभागौ ॐ भूः स्वाहा इदं भूः ॐ भुवः स्वाहा इदं भुवः ॐ स्वः स्वाहा इदं स्वः
ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ॐ अग्नये स्विष्टकृते स्वाहा
इदमग्नये स्विष्टकृते इति स्विष्टकृत ॐ योगे योगे तवस्तरं वाजे वाजे ह
वामहे सखाय इंद्रमूतये स्वाहा पुनर्गेह पूजनं॥ यज्ञोपवीतये होमसंक
ल्पः क्षपादि कपालेभ्यो बलिदानं ॐ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रं हवे हवे सुहवं शू
रमिंद्रं ह्वयामि शक्रं पुरुहूतमिंद्रं स्वस्ति नो मघवा धात्विंद्रः इंद्र इमं दधिमा

१९ यं बलिं भद्रं यजमानस्य गृहे शांतिं प्रयच्छ स्वाहा ॐ अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमु
पब्रुवे देवानासादयादिह स्वाहा इत्यग्नये एव बलिः ॐ यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्यस्य
त्वा तपसे देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु पृथिव्याः संस्पृशस्पाहि अर्चिरसि शोचि
रसि तपोसि स्वाहा इति यमाय ॐ एष ते निर्ऋते भागस्तं जुषस्व स्वाहा ॐ
अग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा मित्रावरुणनेत्रेभ्यो वा म नेवा सु त्रेभ्यो
देवेभ्यः उत्तरासद्भ्यः स्वाहा सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्यः उपरिसद्भ्यः दुवस्वद्भ्यः स्वा
हा इति निर्ऋतये एष बलिः ॐ वरुणस्योत्तम्भनमसि वरुणाय ॐ वातो वा मनो वा
गंधर्वाः सप्तविंशतिः ते अग्रेऽश्वमयुंजन्तेऽस्मिन् जवमादधुः स्वाहा
इति वायवे ॐ कुविदंग यवमन्तो यवं चिद्यथा दांत्यनुपूर्वं वियूय इहेहैषां कृ राम
१९

ॐ हि भो जना निधेवर्हिषो नम उर्त्तिं यजंति स्वाहा इति कुबेराय ॐ ईशावास्य
मिदंथं सर्वं यत्किंचि ज्जगत्यां जगत् तेन त्यक्तेन भुंजीथा मागृधः कस्य
स्विद्धनं थं स्वाहा इति ईश्वराय ॐ नमो स्तु सर्पेभ्यो ये के च पृथिवीमनु ये
ऽअंतरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सर्पेभ्यो नमः स्वाहा इति सर्पेभ्यः सर्पाणां यदधिभू
त... मा बलिं भक्ष यजमानस्य शांतिं प्रयच्छ स्वाहा ॐ ब्रह्मय
ज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमतः सुरुचो वेन आवः सबुध्न्या उपमा अस्य विष्ठाः
सतश्च योनिमसतश्च विवः स्वाहा इति ब्रह्मणे अथ क्षेत्रपालानां बलिदानं ॐ
अद्येत्यादि वाक्यं कृत्वा अमुक यजमानस्य सम स्त दुरितक्षय पूर्वकस्य स
मस्ताभ्युदय सिद्ध्यर्थं द्विपदे चतुष्पदे पशुबांधवसमस्तहर्ष विजयकामना

५

२० यंत्राय दधिम॰ त्कमाषबलिं सदिग्देवे क्षेत्रपालेभ्यो नमस्त इत्यपठनीयो मंत्र ॐ भू
ताय त्वा नाराततये स्वरभिविख्येषं दृंहंतां दुर्याः पृथिव्या मुर्वंतरिक्षमन्वेमि
पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्थे ऽग्ने हव्यं रक्ष अनेन मंत्रेण
दत्त्वा प्रति बलि नेतारं पुंबप्रति तंडुलान् प्रदीपेत् ततः पूर्णाहुतिदानं यजमान
सपत्नीक आचार्यस्य दक्षिणस्कंधं स्पृष्ट्वा कार्यं पूर्णं ताकलसं पूंगीफल
मेकं च तत्युतं घृत पूर्णनालिकेरं वा स्रुवे कृत्वा ॐ पूर्णादर्वि परापत सुपूर्णा
पुनरापत वस्नेव विक्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो स्वाहा इदमग्नये इति जु
हुयात ॐ त्र्यायुषं जमदग्नेः कश्यपस्य त्र्यायुषं यद्देवेषु त्र्यायुषं तन्नो अस्तु त्र्यायु
षं ललाटे ग्रीवे बाह्वोः त्र्यायुषं तिलवा यावा हो: हृदये आत्मानि कृत्वा यजमानस्य

राम
२०

कुर्य्यात् ब्रत्तरोप॰ पूर्णपात्रं दानं ॐ अद्यामुष्य यजमानस्य कृतैतद्धोमकर्मणि
कृताकृतावेक्षरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदैवतं अमुकगो
त्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय ब्रह्मणे दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे इति पूर्णपात्रं
दक्षिणां दद्यात् ततः स्वस्तीति प्रणीताजलेन शिरः संमृज्य ॐ दुर्मित्रियास्त
स्मै संतु योस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः इत्यैशान्यां सपवित्र प्रणीताजलं न्यु
ब्जीकुर्यात् ततस्तरणक्रमेण वर्हिरुत्थाप्य घृतेनाभिघार्य हस्तेन जुहुयात्
ॐ देवा गातुविदो गातुं वित्त्वा गातुमित मनसस्पत इमं देवा यज्ञं स्वाहा वाते
धाः स्वाहा इति मंत्रेण अग्निबंधकं ॐ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां
पूष्णोर्हस्ताभ्यां सारस्वत्यै वाचो यंतुर्यन्त्रियेदधामि बृहस्पतेष्ट्वा साम्राज्ये

२१ नाभिषिंचाम्यसौ ॐ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां
श्विनोर्भैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिंचामि ॐ पालाशं भवति ते
न ब्रह्मणोऽभिषिंचति ब्रह्म वै पालाशो ब्रह्मणैवैनमेतदभिषिंचति स वै
षां वा एष वेदानां रसो यत्सर्वेषामेतद्वेदानां भिषिंचति ॐ नमो वः पित
रो रसाय नमो वः पितरो घोराय नमो वः पितरो नमो वो गृहान्नः पितरो द
सतो वः पितरो देष्मैतद्वः पितरो वास इत्यभिषेकः तिलकं पंकामेनेति मंत्रे
ब्रह्मणा ओं ब्रह्मलोतिपठनं ततो ग्रहविसर्जनं ॐ भूमिमध्यगतः सिंधुः प्रजा
पत्यं तु गोत्रयः वरुणो जलमध्येतु काश्मीरं तु सरस्वती रविः कलिंगदे
शो तु यामुनं चंद्रमास्तथा अवंतीमंगलो पातु मगधं तु बुधस्तथा सिंधु राम

अचोरहाभ्यां द्वे ८।४।४६। अच्परस्यारेफहकाराभ्यां परस्य यरो द्वे वा स्तः गौर्य्यौ ४

स्यात् १

ओत् ओदंतो निपातः प्रगृह्यः अहो ईशाः संबुद्धौ शाकल्यस्येतावनार्षे संबुद्धिनिमित्तक ओकारो
३ वा प्रगृह्यो वैदिके इतौ परे विष्णो इति विष्णविति मयउञो वो वा मयः परस्य उञो वो वा स्यात् किम्वुक्त
म् किमुउक्तम् इकोसवर्णे शाकल्यस्य ह्रस्वश्च पदांता इको ह्रस्वो वा स्युरसवर्णेऽचि ह्रस्वविधिसामर्थ्या
न्न संधि चक्रि अत्र चक्र्यत्र पदांतात् किं गौर्यौ न समासे वाप्यश्वः ऋत्यकः ऋति परे पर
पदांता अकः प्राग्वत् ब्रह्म ऋषिः ब्रह्मर्षिः पदांताः किम् आर्च्छत् इत्यच्संधिः स्तोः श्चुना श्चुः स्तोः
सकारतवर्गयोः शकारचवर्गाभ्यां योगे शकारचवर्गौ स्तः रामश्शेते रामश्चिनोति सच्चित् शार्ङ्गिञ्जय
शात् शात्परस्य तवर्गस्य चुत्वं न स्यात् विश्नः प्रश्नः ष्टुना ष्टुः स्तोः ष्टुना योगे ष्टुः राम षष्ठः रामष्टीकते पेष्टा तट्टीका चक्रि
ण्ढौकसे न पदांताट्टोरनाम् पदांताट्टवर्गात्परस्यानामः स्तोः ष्टुर्न स्यात् षट् संतः षट् ते पदांतात् किम् ईट्टे टोः किम् स
१ र्पिष्टमम् अनाम्नवतिनगरीणामिति वाच्यम् षण्णाम् षण्णवतिः षण्णगर्यः तोः षि न ष्टुत्वम् सन्
षष्ठः झलां जशोंते पदांते झलां जशः स्युः वागीशः यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा यरः पदांतस्या
नुनासिके परे ऽनुनासिको वा स्यात् एतन्मुरारिः एतद्मुरारिः प्रत्यये भाषायां नित्यम् तन्मात्रम् चिन्मात्र

७८० नववी स्याननकारे पदे — तदविकल्पत्वदस्य चेनजकारे कृते खरि चेति जकारस्य चकारः ८

तोर्लिः परसवर्णः । तल्लयः विद्वांल्लिखति तस्मा तवर्गात् परो लकारः उदः स्थास्तंभोः पूर्वस्य उदः ८।४।६०
परयोः स्थास्तंभोः पूर्वसवर्णः तस्मादित्युत्तरस्य पंचमीनिर्देशेन विधीयमानं कार्यं वर्णान्तरेण व्यवहि
तस्य न तु स्यात् तेयम् आदेः परस्य परस्य यद्विहितं तत्तस्यादेर्बोध्यम् इति सस्य थ झरो झरि सवर्णे हलः
परस्य झरो लोपो वा स्यात्सवर्णे झरि झलां चरः सः इत्युदो दस्य तः उत्थानम् उत्तंभनम् झयो होऽन्यत
रस्याम् झयः परस्य हस्य पूर्वसवर्णो वा स्यात् संवारस्य नादस्य घोषस्य महाप्राणस्य हस्य तादृशो वर्ग
चतुर्थः वाग्घरिः वाग्हरिः शश्छोटि पदान्ताज्झयः परस्य शस्य छो वा स्यादटि तच्छिवः । तच्शिवः प
दान्तात्किम् विश्नम् छत्वम् अमीति वाच्यम् तच्छ्लोकेन मोऽनुस्वारः मान्तस्य पदस्यानुस्वारः स्याद्ध
लि हरिं वंदे पदस्येति किम् गम्यते नश्चापदान्तस्य झलि नस्य मस्य चापदान्तस्य झल्यनुस्वारः य
शांसि पयांसि आक्रंस्यते झलि किम् मन्यते अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः शान्तः वा पदान्तस्य
पदान्तस्यानुस्वारस्य ययि परे परसवर्णो वा स्यात् त्वङ्करोषि त्वं करोषि मो राजि समः क्वौ क्विब
न्ते राजतौ परे समो मस्य म एव स्यात् सम्राट् यवलपरे यवला वा यवलपरे हकारे यवला वा स्युः किंप

२४ हे मपरे वा ८।३।२६ नपरे ह ... समो वा किन्नु ह्नलयति किंह्नलयति

सुमालिनीं कांस्यदोहां रोप्यखुरां घंटाचामरसंयुतां तस्यै तामपि संपूज्य वस्त्रालंकारभूषणैः
तस्यैव वाचकं पूज्य तत्पूजाफलाप्तये ऋत्विजश्च तथा पूज्या यथोक्तेनापि च दक्षिणां दद्यात्त
स्योपि कलशान्यत्तं तंडुलपूरितान् गोभूहिरण्यवस्त्राद्यैर्यथाविभवसारतः नो वंचयेद्द
क्षिणां तत्र यस्मात्तन्निष्फलं भवेत् स्वाभिषेकं ततः कुर्याद्विसर्ज्य देवतागणं प्रतिमाद्यं च
तत्सर्वमाचार्याय निवेदयेत् ततः शिवालयं गत्वा सभार्यो ब्राह्मणैः सह संपूज्य विधिवद्दे
वं यथाविभवसारतः स्वर्णपुष्पैश्च रूप्यपुष्पैश्च बिल्वपत्रैर्विशिष्यते वस्त्रपुष्पैः समभ्यर्च्य
वितानं चैव दापयेत् यद्यद्द्रव्यमया पूजा तेन तार्क्षाणि कृता भवेत् तदाकारं सुवर्णेन कृत्वा
विप्राय चार्पयेत् देवाय च तदत्ते तु मोघं चैवान्यथा भवेत् प्रदक्षिणनमस्कारान्कृत्वा प्रां
जलिपुटस्तथा क्षमापयेन्महादेवं मंत्रेणानेन साधकः महादेव जगन्नाथ भक्तानां फल
दायक त्वत्प्रसादादिमां पूजां यथावत्कृतवानहं सा च संपूर्णतां यातु श्रीघ्रकामप्रदे
मेव यनेनैव विधानेन तत्तत्पूजां करोति यः पुत्रान्पौत्रांश्च संप्राप्य तथांते मोक्षमाप्नुया
त् कथां च एवं तिथे भक्त्या पठंते चैव ये नराः स तत्फलमवाप्नोति शिवेन सह मोदते पु
त्रार्थी लभते पुत्रं धनार्थी लभते धनं कामार्थी काममाप्नोति धर्मार्थी धर्ममाप्नुयात्

लिं० चं०
५१

विद्यार्थी लभते विद्यां मोक्षार्थी मोक्षमाप्नुयात् भोगान्भुक्त्वा विपुलानिह जन्मनि साधुभिः स्वर्गं
याति विपुलं भेत्स्वर्गं च विंदति इति स्कंदपुराणे कालदण्डपूजाविधिः समाप्तः अथ गंधाः लि
गस्य लेपनं कुर्याद्दिव्यगंधैर्मनोरमैः वर्षकोटिसहस्राणि दिव्यश्रीवल्लोके महीयते सौरपुराणे
सुगंधलेपनात्पुण्यं द्विगुणं चंदनस्य च चंदनाच्चागरोर्ज्ञेयं पुण्यमष्टगुणाधिकं कृष्णाग
रोर्विशेषेण द्विगुणं फलमिष्यते तस्माच्छतगुणं पुण्यं कुंकुमस्य विधीयते स्कांदेपि चंद
नागरुकर्पूरनाभिरोचनकुंकुमैः लिंगमेतैः समालिप्य गाणपत्यमवाप्नुयात् सनत्
कुमारसंहितायां बिल्वकाष्ठसमुद्भूतं चंदनं यः समर्पयेत् शिवाय देवदेवाय गाणप
त्यफलं लभेत् सिद्धांतशेखरे कर्पूरकुंकुमं पंचत्रिफलं चंदनं स्वगं उशीरं लोह
मित्येतैरुत्तमोगे धउच्यते चंदनोशीरकर्पूरघनं स्वगफलत्रयं एतैर्मध्यं कनिष्ठं
स्तुकर्पूरं सघनं हिमं द्रव्यं प्रतिपलं श्रेष्ठं तदर्धं मध्यमं मतं तदर्धमधमं ज्ञेयं यथा
लाभमलाभतः इति चंदनलेपप्रमाणं लिंगे चंदनलिपेच्च लिंगं तु पंचविंशत्पलेन चे
ति अथाक्षताः शिवरहस्ये आर्चयिष्यंति ये नित्यमखंडैः क्षालितं डुलैः नर्मदं ने
तुमिच्छामि प्रतिज्ञेयं मम प्रिये यस्तु नित्यं तिलैः कृष्णैः श्वेतैर्वा पूजयिष्यति नर्मदे

दुर्गा
५१

ब्र० ५

मामेधयावर्चसाप्रज्ञयापशुभिः ब्रह्मवर्चसेन समि
ध्येजीवपुत्राममाचार्योमेधाव्यहंमसानिराकरिष्णुः॥
यशस्वीतेजस्वीब्रह्मवर्चस्वन्नादोभूयास्थंस्वाहा॥एवं
द्वितीयायांतथातृतीयांएवंसमुच्चयेवासमिधश्चये
प्रक्षिपेत॥ततोपविश्यपुनः॥सूसुवापंचहे[illegible]यात॥प्र
णोपाणिप्रतप्यमुखंविमृज्ये॥ॐतंनूपाअग्नेसि[illegible]वंमे
पाहि॥आयुर्दाअग्नेस्यापुर्मेदेहिवर्चोदाअग्नेसिवर्चोमे
देहिअग्नेयन्मेतन्वाऊनंतन्मआपृण॥मेधांमेदेवस

राम ५

ग्नये स्तु स्तुव सु स्रव सं माकुरु स्वाहा यप्पात्व मग्नये ॥ सु
स्त्र वं ग्ने सौ स्वाहा ॥२॥ एवं माथं सु स्रव सौश्रव सं माकुरु
स्वाहा ॥३॥ यप्पात्व मग्ने देवानां यज्ञस्य निधिपो असि
स्वाहा ॥४॥ एवं मह्ममनुष्या एणं विद स्य निधिपो म या
स थं स्वाहा ॥५॥ ततद दिग्गह सो नज्जले मा दायग्न जिप
युत्त एं डू णानादि ङ्गान पूर्व तं प्ज्ञा मयेत् ॥ ततो समि
धन्न्य प्रेहोतव्या ॥ ॐ प्रजनये समिधमाहृषं व [illegible] हृतेज
तवदसे ॥ यप्पात्व मग्ने स मिधा समिध्य से एवं मह्ममायु